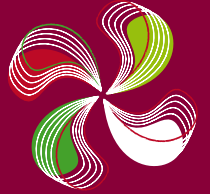

**Bizkaitarrei
Bizkaieraz**

www.euskerazaleak.biz • info.euskerazaleak@gmail.com

**Lauaxeta
BIDE BARRIAK
bizi eta egin.**
(Bigarren zatia)

**ABERRIA edo LATERRIA
bietatik, zein da legezkoa?.**

Euskalerrian euskeraz EUSKERAZALEAK

2016-2017 IKASTURTEA

BIZKAIERAZ 49. IKASTAROA IRU MAILLA

Egunak: astelen eta eguasten
edo astearte eta eguenetan

Orduak: Goiz eta arratsalde

Ordaña: 150 €

Izena emoteko tokia: Euskerazaleak

Colón de Larreategi, 14-2
urrutizkiña 94 423 53 22
Bilbao 48001

Asiera: urriaren 10an

49. CURSO DE EUSKERA BIZKAINO 3 NIVELES

Días: lunes y miércoles
o martes y jueves

Horas: Mañana y tarde

Curso completo: 150 €

Inscripciones: Euskerazaleak

Colón de Larreategi, 14-2
Teléfono 94 423 53 22
Bilbao 48001

Comienzo: 10 de octubre

ZER ALDIZKARIA

Ordaindu, mesedez, ZER aldizkaria! (ogeitamabost euro) kontu onetan:

**EUSKERAZALEAK
BILBAO BIZKAIA KUTXA
ES28 2095 0000 74 2000089615**

Adiskide! Mesedez ZER aldizkaria aurrera eroaten lagundu eiguazu!
Ebagi orri onetan txarteltxu au, eroan BBKra eta ordaindu 35 €.
Ez dozu ezer be idatzi bear.
Baiña, aztu barik, esan Kutxan zeure izena eta zeure errikoa.
Eskerrik asko!

Euskerazaleak

ASOCIACIÓN PARA EL FOMENTO DEL EUSKERA

Colón de Larreategi, 14 - 2.º dcha.

48001 BILBAO

Urrutizkina : 944 235 322

info.euskerazaleak@gmail.com

Laguntzaille

ISSN: 1132 - 1350

Lege gordailua: BI-1452-85

Lauaxeta BIDE BARRIAK bizi eta egin (bigarren zatia)

Zenon Uriguen, *Pasiotarra*

Euskal leen gaia, gizakia

Esaera oni buruz oso egokiro esaten dau Aita Beobidek “Gizonak gauza ederrenik asko egin arren, bear bada, garrantzitsuena, bearrezkoena, egin barik izten dau, au da: gizongintza, gizonaren eziketa ta moldaketa”

Lauaxetaren gaztaroa ondo aztertu ezkerro argi ta garbi ikusten da bere izaera, bere biziera ta bere buruaren argitasuna, urregorritzko meategia dala. Bai Lauaxetaren erraietatik sortzen diran jatorritzko poesiak eta poemak, berak sortuak, berak asmatuak, bere gisako bitxi bereziak. Baña gaitasun onen gañetik arrigarrizkoa da bere kristau izaera eta biziera, eta gizarte zeregiñetan bere buru izatearen nortasun berezia. Bikañak dira gaztediaren alde bere jokabideak, emakumeen onerako ardura eta asmo goragarriak bera izan zan Eusko idazleen bazkidea, baita be Kristau gizarte ekintzaren bazkide ta gidari, eta Eusko ikasle batzaren bazkide ta zuzentzaillea

Bai, egiaz:”Bide Barriak” gizaki barria, gaztedi barria, beti gora ta gora doana, Lauaxetaren antzera garaipena bizi ta ospatzeko

Gerraren zitalkeria

Gizartearentzat kalterik okerrena beti izango da gerra zitala. Gerra zitala sortuta egun gitxi barru Aitzol abadea eta Lauaxeta jauna espetxeratuak eta fusilatuak izan ziran Maixua eta ikaslea, bata zein bestea gizon errugabeak, bakezaleak iñungo akatsgabeak, idazle bikaiñak. Lauaxeta jauna apirillaren 1937an, atxilotua izan zan Gernikan. Eta Gasteiz urian esperraturua Karmeldar monjen Ikastetxean.

Eta bertan eriotzara zigortua. Mariano abadea egon zan otoi-tzak eta elizakoak egiten eta azkenengo egunetan entzuten eutsozan Lauaxetari otoitz bero ta zintzoak: "Jesus, nire bizia, zu zara bein betikoa".

Aita Patxi, Pasiotarra joan zan Lauaxeta ikusi eta laguntzera, baña poliziak, gogor eta irañez uxatu eta aldendu eben. Lauaxeta fusilatua izan zan ekaiñaren 25an. Moreno abadeak diño: "*ikusi nebazan bere buru azurrak agirian*". Eta begirune aundienagaz "*batu nebazan domiñak gurutze bat bere bularrean eta Ama Birjiñaren erro-sarioa*". Kristoren martiri baten moduan il zan gure Esteban Urkiaga, "Lauaxeta" jaun agurgarria. G.B. "Finis coronat opus" amaierak koroatzen dau bizitza, Bide Barriak asmatu eta bizirik. Lauaxetaren antzera.

Lauaxetaren azken agurra

Lauaxetak, il zorian, amari egin-dako azken agurra, poesiaren kutsu berezi eta olertiaren goi-eragite bitxiarekin, ondare biotzbera idatzi eban. Ara emen bere argi-printzak

"Goiz eder onetan erail bear nabe, txindor baten txintak gozotan naukela. El naiten leiora begiok intz gabe. Gorbeia barna iatort kañoi-ots itzela: or egazkin egaz odei lapur doaz. Guda gotzon baltzak odolez dakustaz, euren oin aurrean ugari gudari. Gazte argi orreik, eutsi lur ama-

ri! Bera baizen onik eztauko ludiak. Baña Jaun altsua orain ken nai nozu? Bildots baten antzez lotuta nauko ni bear nauanean neure Aberriak? Aren deia dantzut arma ots larrian. Izkillu tarteko dirdira bizian mendi goietan. Eriotz betorkit!. Bertan eder dira azkenengo arnasak.

Arte adartsu babes toki bekit, neure gezi zorrotz, eriotz zauria txastatu dagientzat etsaien esamesak Zuzentzaren maitez bil diran semeekin ixuri daidala bizitz iturria.

Lurra estal bedi odol larrosakin!

Askatasun arnasak betiko bil zagiz. Antxe makur zaite, nire desira, geure lur amaren besarte, gozoan. Eta anai maiteok burrukari iñoiz ilgo eztan euskoen amari.

Itxaron auxe sort bekit gogoan Jauna, eriotz au, arren emoidazu; koldarrentzat

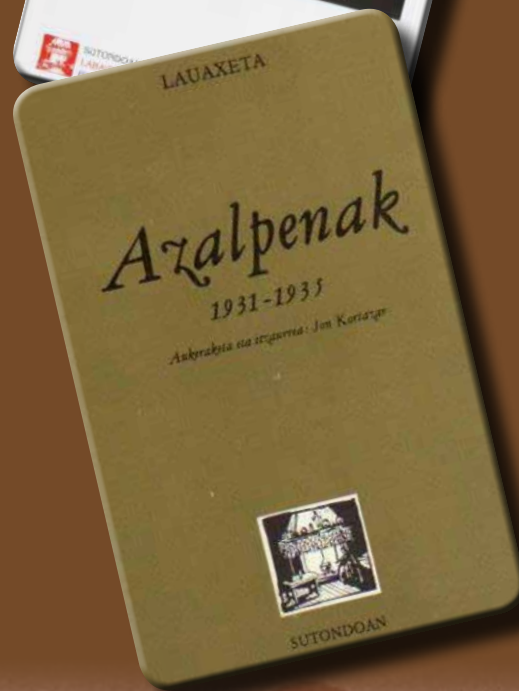

itxi larrosen usaña. Askatasun deuna bial egistazu, lasai artzeko arrotzen iraña, gorputz onek bakez atsedendagian erri askatuen egun aundirarte. Gudan jaus nadilla zuzentzaren alde, ez ormaren atzean, goiz eder argian.

Eta bake deuna sortuko danean neure azur utsak besteenakin batu, eresi gurenaz lagundu obi bakar arte. Baña, arren, bizitu oroimenaren maitasuna gurutzaren itzalpean. Beragan ditxarot. Jesusen fedea besterik ez daukot. Erri zintzo onenak jagon dagiala il gintzanen arnasa, il gintzanen oñazea”

“Lauaxetak, bere bizitza baiño geiago maite izan zituen Euskadi, askatasuna eta demokrazia. Dana emon bear jako maite dan askatasunari” (Jose Manuel Bujanda A.)

Lauaxetak Bide Barriak, bizi eta egin zituan bere gaztedian, eta udabarri baten moduan loratu ziran bere asmo zoragarriak bere biziari errenta eta emaitza gorena emonik.”Ad augusta, per angusta” “Garaipena neke askoren aintza ta saria da”

ABERRIA edo LATERRIA Bietatik, zein da legezkoa?.

ATUTXA 'TAR PAUL

Zornotzan 2.016an Urrillaren 25´ean

ABERRIA.

Gaiezko izadi onetan, ta izadiko indarraren azturazko ezauntza bidean, aberriagaitik berba egiten dogunean, agertzen jakuzan eskuarteko izan gaitasunaren antolakuntzatik, eltzen gara berezko aberri baten babeseko ezarpenera, edo ta gure bizitzak, izadi onen gai-legezko zentzunean babestuteko, edozeinezko bear doguzan garrantzizko elburu baten ezarpenera.

Eta Izadi onen indarrartean, zeintzuk ote diran gure azterketaren azturazko lanean emaitza lez agertzen jakuzan izakizun edo ditekeenak, irauntasunean daukagun almenezko bizitz onen ekintzatik aurrera egiteko ?

Euskerea.

Euskaldun arbasoak, 30.000ko urte askoren ikerpeneko atun-bidean⁽¹⁾ edo ta aztura bidetik⁽²⁾, ondo erindu ta biribildutako lanean lortutako bereztasunezko itz ederrak, euren lekuetan ondo aokatu, eta bete-betean euren lekuetan egokituta geratu daitezenez, euskerearen gaztelu ederrena eraiki eben.

Lur, aize, ur, itsas-abeldiai eta bizitzaren orokorrezko gai-lur onek daukan lorea, landaredi, lur-abeldi, are, arri, arrikatz, burdin-mea, kobak eta gure lur onetan agertzen diran era guztiko irudiak, bereztasunezko zentzu audienean izendatu ebezan.

Gure izen-abizenakaz eta ekanduaren arloan bardin eginda, euskal berba baktza: leku, era, aukerazko direnetan edo ta zeregiñezko gauzatan, esaeraren zentzuzko argitasun ederrenean irudimenduta kokatzen gaitu.

Arteko arremantetan eta berbaz mintzatzen garenakaz, egiaren ziurtasunezko eta xeetasunaren irudimenezko ulermenean kokatuta.

Euskaldunak, alako berezkitasunaren izkuntz-ederragaz jendekuntzatuta, ez gara izango, egia ta askatasunaren demokrazizko zaletasunezkoak ?.

Orañarte, eta ziur nago emendik aurrera-be, alan izango dala, euskaldunen berbea, alkar mintzatuz egon dan lekuetan, egiaren zentzunkidezko⁽³⁾ labelekoa izan dalako beti.

(1) Atun-bidean = procedimiento del conocimiento empíricamente.

(2) Aztura bidetik = crecimiento en el conocimiento. (3) Zentzunkidezko = armonia social, moral y demokratikamente equilibrada

Euskalerrriaren edo Euskaldunen nortasuna.

Euskerea da gure izaeraren ardatz-nagusia, beren bidetik euskaldun lez nortasundu egin giñelako, eta egiten garelako, euskal kabi eder onetan jaiotakoak.

Orregaitik deitu geuntson *AMA* Euskereari, berak emoten euskulako gure arbasoen ainbat mila urtetako *AITORTZA*.

Gaurko errietatik, iñork, edo gitxik baiño ez daukienak.

Eta bizitz onen ekintzazko bide orreitatik, eskutik ebatuta doazelako, mintzoaren eta ulermeneren bearkuntzak, mundu onetan zentzuz jokatu, eta betiko ekanduan etenbageko azturan bizi ondoren, egokitu gendun euskerearen nortasunezko izkuntz eder au.

Euskaldunen artean, bazkunezko edo gizarteko antolakuntza.

Milla urte askotako denborea euki eban Euskalerrriko lagun-arte onek, gure gaurko edestian sartu zanerako, Paleolitiko denborak baiño ariñautik, itzarmen edo elkargoko bizitzan arduratuz,

Atlant-Itsasotik Alemaniaraiño, eta Eskoziako Piktoaren ugartetik, Tarteso ta Turdetanoaren Kadizeraiñoeko lur zabal orreitan, zoragarrizko garai-pen bat lortzeko.

Eta azkuntzazko bizitz orren arduran jarraituz, euren arteko arremanak, euskal ekandua zentzun aundiko ulermenean ezartzeko, askatasunaren bakezko demokrazi ederrenean oiñarrituz ezarpendu ziran, gure batzar zarraren lege bidetik.

Eta ori izan zan, Jaungoikuak bereztu ebazan legeari begira, ikasiz lortu ebena, gure zentzun aundiko Lege Zarrak diñoen lez.

Euskaldunen erlijioa.

Afrikatik, Omosapiens zabaldu zanetik, Euskalerrriak be euki eban, beste giza leiñu, errigizarte, edo jendarteak euki ebazan euren irudimenaren uestezko edo ametsezko irudigintza, eta oso polita gaiñera.

Konturatu ziran baiña, gaiezko Izadi onek daukazan legeak, zeruko goian ez dan ikusten Baten batek, ipini eutsezala.

Eta lurak daukazan legeari begira, gai edo giza izan arren⁽¹⁾, biak lege bardiñean irasita dagozelako,

(1) *Gai edo giza izan arren = siendo indistintamente persona o materia, porque los dos son partícipes en igualdad de las leyes que contiene esta naturalización.*

danon zor-eskubideko ordezkarrizaren ulermena zan, lortu eben gauza ederrenetariko bat, leiazko demokrazi zeatz batera elduta, gure Lege Zarreko Foru Legeak agertzen dabezan lez.

Eta ulermenezko bide orretatik gurtu eben izkutuzko *Goiko Jauna* edo bereztasun onen *Sortzaillea*, ekanduzko zentzun ori euren artean, erlijiozko maillara igonda.

Euskalerrriaren aberria sortzen.

Jaioten garanetik azturaz, ezkontzen azten gara, gero sendietan auzotuten, erri ta lurralde-tara zabaltzen, eta jendekuntzatuz mugatuta geratzen diran lurraldeko jendarte orreri, esaten dautzagu, erri batekoak, edo Euskal Aberritarrak direla.

Orrela jaiio, bizi, eta jendekuntzatukoari deitzen dautzagu, leiñu, sabel bateko, edo Aberri batekoak direla.

LATERRIA.

Iztegietan batutako Laterriaren izen zentzuak, esaten dabe:

Emakume-gizon, edo gauza baten bat aldakuntzazko ezarpenean dagoenean, bere izaeran edo ta esangurezko jarkera edo ezarpenetik, "al-datu egin leiken gauza dala".

Ez da, ikusten dogun lez, berezko jendekuntza baten aitorkuntzazko⁽¹⁾ zentzuaren bidetik, datorren izatasunezko gauza berezi bat, edozer gauza izan leikelako.

Alango itza da laterrizko izen au, norkeriaren zentzungabetasunezko eritzitik artuz, aberriaren zentzuagaz, ezarpendu ebena.

Izadi onetan, gelditu eziñik dabiltzan edozerrezko gauza guztiak, gu artean garala, euren ibilkerarako eragillea daukien lez, ikusi dagigun zelako eragillea⁽²⁾ daukan, gure oraingo Latterritasunezko itz onek.

Sarrera.

325eko urtean, Nizean egin ziran eleiz batzarretara atzeratu bear gara, gaurko laterri oneik, euren erabagizko zentzuan ulertzeko, baita jakin degun, zergaitik eta zertarako ipini eutsoen, ezeren zentzunik bage, asmatutako izen ori, berezko errigizarteak, legez daukien izen ta izatasunaren aurka.

Eta Europako laterri auen kontuetan, zergaitik espaini onek, daukan norkerizko asmatzail guzurtien artean, ainbeste indarra, gu Euskaldun, Katalan, eta Galleguak, gaur eguneko demokrazia- ren denboran oraindiño, eskubidez berezko errigizarteak izanda, euren norkerizko lapurtzan daukien zale- tasunaren menpe egoteko.

Erroma.

Erromatar kaiserra I Konstantinok jakinda, euren kaisertzaren batzangotasunezko asmo orreik izadi osoarentzako, ezin ebezala aurrera eroan, etenbageko guda edo gudaloztearen indarrik bage, I Silvestre Aita Santu Kristauagaz alkartu zan, guda indar orreik, erlijioaren sinismeneko indarragaz alkartuz, sendotzeko.

325eko urtean I Konstantino, eta I Silvestre Aita Santuaren orde, *Kordobako gotzai Osio jauna*⁽³⁾ mai buru ezarrita, Nizean

batzartu ziranean, arrianismoa gaitzetsiz alboratzeko, eta katolikotasunean aberrituta, batzangotasunezko erlijio barri ori legean arautzeko, leen egin ebena:

-Zeru edo Jaungoikoaren eta lur onen bitartean dagozan solaskide edo mintzaide bakarrak, eurak direla esanez.

-Ortik aurrera emakume-gizon ta neska-mutillak, Jaungoikoaren borondatez, bakotzak daukaguzan nor, edo berezko ardurak bizi onetan jokatzeko, euren eskuetan geratu ziran.

-Jainkoa euren maira beratu, eta ziñezkintzatuz, iru zatitan banandu eban.

-Eta eleiz katolikuaren legezko siñisbidea zendotzeko, ziñezkintzatutako Kredo Nizeano edo Konstantinopolitanozko Kredoa irasi eben, orokorrezko izadi onen gizaki guztien sinismenerako. Eta ez Jesusek irasi ebalako, gaur sinisten dan lez.

-Eta baita Erromako kaisertzaren Aita Santuen sakratuzko izen eta izatasunak, ezin-eskatzukotasunean⁽⁴⁾ ezarri, danok makurtu gaitezen bere aurrean.

Iru dira eleiz katolikuen siñisbideak: Apostoluena, Nizeno-Konstantinopolitanoa, eta San Atanasioarena, au apaiz'en otoizketako liburuetan irakurten dana, eta orduko denboran sinismen edo asmo orreik ezartzeko, indarkeriz edo odoljariozko guda bidez antolatu ziranak.

381eko urtean eta Konstantinoplako eleiz batzarrean geigarritu jakozenakaz, osotuta geratu zan katolikotasunaren eritzizko sinismen ori.

(1) Ez da berezko edo ondoretasunaren jendekuntzazko aitorkuntzatik ekarten dauan berezko izatasun bat = que puede ser, de cualquier término en que se puede definir la palabra, sin tener arraigo alguno con ninguna ancestralidad. (2) Eragillea = causante de ese movimiento, impulsor, gestor, negociador. (3) Osio jauna Kordobako gotzai = I Konstantinoren aolkularia, Arrianismoaren aurka jokatzeko. (4) Ezin-eskatzuko'tasunean = Inefabilidad del Papa. Ezin-eskatzuko = infalible, indefectible.

Griegoak onartu ebena, ta Erromaren Ekialdeko Kaisar Justiniano Aundiak bere 527-565eko urte bitartean jaurkintzazko denboran, onartu ebana Erromatar eleizarako.

Erromaren Ekialdeko kaisertza ori 1.453ko urtean Turkoak menperatu ondoren, amaitu zan.

409ko urtean, Godoen eskuetara aldatu zan Erromatarren mendebaleko kaisertza, euken erromatar jaurkintzagaz, erlijio lez eztabaida aundiak euki ebezala, Arriano eta katoliko barien eritziekaz.

Arik eta 586ko urtean I Rekaredo bere emazte Badagaz Arrianismoari uko eginda.

589ko urtean Toledoko IIIIn eleiz batzarrean katolikotasuna besarkatu ondoren, ispaniako lenengo errege katolikoan biurtu arte.

Mauritarren agerkeria.

711ko urtean agertu ziran moruak erdiugarte edo peninsula onetara, eta or amaitu ziran erromatar-godotarren katolikotasunezko garaipenaren alegiñak, arik eta bir-jabetzezko lanetan asi arte.

Zortzi gizaldi egon ziran mauritarrak erdiugarte onetan, arik eta errege katolikuak, 1.492ko urtean Granadatik, askeneko mauritarrak bota arte.

K.o. VIII-IXn gizaldian Jaun erregearen antolakuntzak, erdiugarte onetan, bizi ziran ezberdiñeko errigizarteak, atondu zitezzen.

VIII-IXn gizaldian asi ziran Europa onen mendebaleko erregetzak sortzen:

Frantzikoa:

507ko urtean I Klodobeok, Loira ibaiaren azpian egon ziran Bisigodoak menperatu ebazan Bouilleko zelaietan, eta Auñamendiak igarozota, erdi-ugarte⁽¹⁾ onetara bialdu ebazan, batzuk Lurrarteko itsasoaren Septimania ta Probenzakorenkadaren lurretan geratuz.

Eta 507ko urte onetan I Klodobeok, Pariseko uria izendatu eban frankoren erregetzazko uri nagusi lez, naita eurak ezereen baketzako jaurkintzarik euki ez.

I Klodobeo au izan zan, merobinjioaren erregetzazko leiñua, edo Frantziko errege leiñua irasi ebana, bere Merobeo aititeren izenagaz.

Baiña ez zan sendotu, arik eta Karlomajnok bere anai Karlomanegaz 768ko urtean, Frantziko erregetza artu arte.

799ko urtean erromatarrak, IIIIn Leon Aita Santua arrapau egin gura eban, begiak ta mingaiña kentzeko keiñuagaz, eta iges eginda Paderbor´era joan zan Karlomajnorenen babesean kokatzeko, eta

batez Karlomajnor, Erroma bakeztu egian eskatzeko.

800go urtearen Azaroan III Leon Aita Santuak deituta, Karlomajno Erromara joan zan.

800go urtean Abenduko 1ean III In Leon Aita Santuak, Karlomajnogaz batzar bat egin eban, eta Abenduko 23an, III In Leonek ziñezpena⁽¹⁾ ta aitortzea eskatu eutsonean, bera erugabeko lez aurkeztu zan.

800go urtean Abenduko 25ean, iparraldeko itsasotik Italia erdian dagon Garigliano edo Liri ibairarte, erdiurte onen Ebro ibairara, eta Mendebaleko Atlant Itsasotik ekialdearen Boemiarano Erromatar Kaisal Erri Sakratuaren Inperator, edo Augusto Kaisar-Jaun koroatu eban Erromako San Pedroren Eleizan III In Leon Aita Santuak.

Eta amen emoten jako ostera asiera, jopukerizko⁽²⁾ katolikotasunean batzangotzeko asmakuntzari, edo katolikotasunaren kaisartzazko lengo ariari barriro oratuta, Aita Santuak irasi eban kaisartzazko domiña aundi orregaz, Erromatar Kaisal Erriaren inperatore, edo kaisar agintaritzan, Europako errege indartsuenak eroan dagian.

Asturiaseko erregetza.

418ko urtean Atanajildok, Ajila menperatu ebanetik, 711ko urterarte egon ziran bisigodoak Toledoko errege edo kaisertzan.

711ko urtean Uztaillaren 19an, Muzaren mauritarrak Tariken agindutara, erdi ugarte onetan Kadizetik sartuta, Rodrigo bisigodoaren gudaloztea ezereztu eben.

Eta Nizean sortu ta Toledotik katoliko aolkularitzan Pelayo jaunak, billatu ebazan erromatar-godo lege bildumak, 711ko urtean sasilegedi *rex gratia dei* guzti orreikaz, Asturiasen kokatu zan.

714ko urterarte egon zan Pelayo Toledoko kaisertzan babestuta, arik eta mauritarrak menperatu arte.

714ko urtean Pelayo Toledotik iges eginda, Asturiasera joan zan.

Asturiaseko izen ori, sekulabe ez jako aldatu lurralde orreri, eta izen ori beren erreka nagusitik Asturias ibaitik⁽³⁾ artuta dauka. Gaur Esla ibaia esaten dautsoenei.

Pelayok, Kobadongako guda mauritarrak irabazi ondoren, ta erromatar katolikotasun menperatzail kaisertza ori eskuratuta, 718ko urtetik aurrera eta Obiedoren Kangas de Oniseko errege aulkitik, jarraian ipini ebazan Erromatar-Godoen lege orreik.

718ko urtean Pelayo Asturiaseko nagusi izenduta, batu ebazan asturiarrekaz matxinatu zan, eta Munuza mauritar jaur-lariak Pelayo atrapauta, Kordobara bialdu eban, Pelayok andik iges eginda.

722ko urtean Munuza mauritar jaur-lariak, bere Al Qama gudal nagusia bialdu eban Pelayo egon zan Bres Piloñako⁽⁴⁾ errira, eta Pelayok beren taldeagaz Piloñako erreka aldatuta, Auseba menditik Kangaseko ibarrean Kobadon-

(1) Ziñezpena artu eutsonean = cuando le examinò en su creencia. (2) Katolikotasunaren joputasunezko batzangoaren asmakuntzari = todos concentrados por la fuerza bruta en esa idea católica esclavista o de servidumbre. (3) Asturias = atz-ur, Aitzetik urtetan dauan ura esan gura aduana. (4) Bres'eko Piloña (piloña ibaia) = Obiedoko gotzainpean dagoena eta Kangas de Onis'en Auzi barrutikoa. Kangas de Onis izan zan Asturiaseko erregetzaren lenengo uri nagusia.

gako leize zulo baten geratu eta andik erasotuta, Al Qama mauritarren gudalozteak ezereztu ebazan, eta Gijiara⁽¹⁾ joanda, Munuza jaurlaria il eban.

737ko urtean il zan Pelayo eta bere seme Fafila edo Fabila igon eban erregetzazko aulkira.

739ko urtean, Fabila onek baiña, eizan ibili zala beste lagun batzuekaz, artz batek il eban, urrengo errege, Pelayoren Ermenesinda alabeagaz ezkondu egon zan I Alfonso katolikua⁽²⁾ izanda, Asturiaseko erregetzara igon ebena, eta erromatar ta godoen aria ostera artuta, bera izan zan Nizeako katolikotasun menperatzailtasunezkoari indarra emon eutsoena, erromatar-godoen lege fazienda orreik, beti etorri diralako katolikoen aolkularitzapean.

Asturias, Leon eta Gaztelako erregetzak.

791ko urtean, I Bermudoren seme I Ramiro igon eban Asturiaseko erregetzaren aulkira, erriak euki eban anai arteko guda ostean.

844ko urtean, eta Kalaorrako gotzai-barrutian dagon Logroñoren lurraldeetako Klabijoko errian, egin zan borroka ospetsuan, I Ramiroren gudalozteak, Abderraman emirrak Kordobatik eroan ebazan mauritar gudalozteak birrindu ebazan.

Santiago apostolua be, Asturiarren alde borrokatzen ibili zala bere zaldi zuriagaz, katolikuen esanetan.

856ko urtean I Ordoñok Leoneko uria, Asturiaseko erregetzagaz alkartu eban, eta bera inguratzen ebazan ormazarrak berriz konpondu, Leon, garrantzi aundiko lurraldea biurtuko zan Asturiarentzat.

882ko urtean Asturiaseko errege IIIIn Alfonso katolikuak, Leoneko inguru⁽³⁾ Mauritarren eskue-tatik askatu eta gero, ta Xn gizaldian beren seme IIIn Ordoñok lurralde biak erreñu baten alkartzeko, Asturiaseko erregetzaren uri nagusia Leonera eroan eban.

1.230ko urtean, IIIIn Santso Aundiaren Nafartar erreñupetik alde egin ebanean, biak Gaztelako

erreñuagaz bat eginda geratuko ziranak, Gaztelako erregetza nagusi edo ardatz lez geratuz.

Alemaniko erregetza.

K.a. 2.000 urte ariñago, Keltiarrak kokatu ziran Alemaniako lurralde orreitan, erregetza lez baiña, ez ziran antolatu, arik eta K.o. 962ko urtean XIIIn Juan Aita Santuak, I Oton Aundia, Erromatarren katolikotasunezko kaisertza sakratuaren kaiserra izendatu arte.

Iruñako erregetzaren sortarazia.

778 ta 824ko urtetan euskaldunak Orreagan, Frantziko errege Karlomajno⁽⁴⁾ edo I Karlos Aundiaren aurka euki genduzan borroka bi ostean, Jimenez ta Aritzatar Iñigogaz jaio zan gure Iruñako erregetza, Tudelako jaurkintza eroaten eben Banu Kasi mauritar sendia ta Iruñako gotzaiaren laguntzagaz.

Aragoiko erregetza.

1.035eko urtean Nafarroako IIIIn Santso Aundiaren eriotzean, bere ardurapeko lurraldeak, eukuzan lau semeen artan banandu ebazanean, Aragoiko konderria, bere sasi seme Ramiroren ardurapean itzi eban, eta ortik sortuko zan Aragoiko erregetza, bere seme Vn Santxo Ramirezen eskutik.

(1) Gijia = gaurko Gijon dana. (2) I Alfonso katolikua = 693-757ko urte bitartean bizi zana, eta 739-757ko urte bitartean Asturiaseko errege lez. Kantabriako Pedroren semea eta Pelayoren suñe. (3) Erri-iltzailleak = genocidas. (4) Karlomajno edo I Karlos Aundia = 742 eta 814ko urte bitartean bizi zan Frantziko kaisar nagusiena.

Gaztelako erregetza.

Au be Aragoien antzera, 1.035eko urtean IIIIn Santso Aundiaren eriotzean, bere seme Fernando arduratu ebanean lurralde orreikaz.

Bizkaitar Jauntzaren sorkuntza.

Durangoko Jauna eta Nafarroako erregearen ordezkoa izan zana Eztegitzar Santxo il da, Bizkaitarrak euren batzar nagusiaren lege jaurkintzan babesteko eta antolabideak epaintzeko bearkuntzan agertuta, gudal buru ta epaillea aukeratzeko prestatzen asi ziran.

Eta 888ko urtean Paduran Asturiarrakaz egin gendun borrokan, ta gero Arrigorriaga deituko zan errian, Busturiako gazte bat borroka orreitan egin ebenagaitik aukeratu eben Bizkaiko leen jaun lez.

Abizenez *Lope* euki ebena, eta bere amaren bidetik Eskoziako erregearen bir-seme edo billoba zana.

Eztegitzar Santxoren alabeagaz eskondu zan.

Eta bera izan zan Bizkaitarren leenengo Jauna: *Jaun Zuriaren izenagaz* ezagutu zana, arik eta 909ko urtean il zan arte.

Orren osteko edestitik, errege jaunakaz egin eben antolakuntza.

Europaren errege guztiak jaio ziran, asmatu zan norkerizko katolikotasunean batzangotuz aberritzeko, Euskalerrria izan ezik.

Zergaitik Euskalerrria ez ?.

Euskalerrriaren errigizarteari ainbeste milla urte ostetik, bere sinismeneko barnean lortu eban baitak, sekula ez dausolako parkatu, barneko sinis ortatik kanpo, ibilterik.

Euskalerrriko erakundeak beti izan diralako aukeratuak, bere Askatasun aundiko Demokraziaren Biltzar Nagusien agindupetik, eta ez, Erromako katolikotasunean aberrituz batzangotzeko, goitik berako Kaisertza orren agindupetik.

Ata guzti, 325ean Nizeako eleiz batzarrean, norkerizko lapurkeriz asmatu zan katolikoaren aberrizko alderdikeri orren arau zentzuan, iraun

dau, Europako edesti guztia, iru baldintza oneikaz, gaurko egunerarte:

-Aurrerakuntzazko Greziaren ekandu ta jakituria.

-Menperatzailetasunezko judo-erromatar legeak.

-Eta munduko giza guztia, Katoliko aberkoi batzangotzeko asmotan, alderdikeri orreitan ezartzen diran araukaz.

Nork ulertuko leuke, Greziaren askatasunezko ta demokrazizko jakituriak nastekatu leikezala, norkeriaren mendeko katoliko ta erromatar lege orreikaz, naita azpikaritzazko itxuran etorri arren ?.

Berezko baitaren ekanduan ulermendu ezin diran nastetasun orreik izan dira beti, daukaguzan arazoaren oiñarrizko sorburuak, Europa ta munduan ez gindezan konpondu.

Katoliko, erromatar, edo ta edozein norkeriaren menpeko lege guztiak, euren batzangotasunaren asmakizunak lortzeko, bizitzarako bear doguzan arau ta mozkin guztiaren kontrola bear dabe, gaurko egunetan ikusten dogun lez.

Itaun gogor bat egiten eban, nere maisu ta lagun aundia izan zan Aita Santi karmeldarrak:

Zergaitik ainbeste etsai, gure Euskalerrri maite onek, Europa onetan ?.

Eta emen erantsun gogorra:

-Europako Mendebal onetan, Aipatu dodazan erregetza barri guzti orreik, Erromatar kaiserren aolkuagaz, katolikotasun aberkuntzaren menpean batzangotzeko asmotan dabizelako.

-Katolikotasunaren menpe-zale eritzizkoak, Askatasunezko Demokraziagaz euki dabelako etsai bakarra, Atlant-Itsasotik Alemaniaraño, eta Eskoziako piktoen ugartetik Kadizeko Tarteso ta Turdetanoen arteko lurralde zabaletan.

-Eta milla urte askoren arbasoen ondorengo bidetik, Europako Mendebal onetan Askatasunezko Demokraziaren saridunak, euskaldunak bakarrik izan diralako, katoliko aberkuntzatuz batzangotzeko asmo

orren egilleak aurrera egiteko, euki daben etsai bakarra, Euskaldunak izan diralako.

-Errege erreik erlijiozko gudatik kanpo, euren al-osotasunaren ameskerizko norkeri bitartez euki dabezan borrokak, asko ta ezin zenbatutakoak izan dira, katolikotasun menperatzailearen tontor mendira igoten alegintzen ebazalako norkerizko amets erreik.

Begitu mundik nora agertzen diran, Aita Santi Onaindiari erantzuteko, Euskalerrriak daukazan ezinbesteko etsai, gure etxe barruan be daukaguzela.

Eta norkeriaren batzangotasunezko asmo erreik beti garaipendu diralako, Goiko Jainkoak ipinitako legeen aurka. Orren ondorioz beti agertu jakuz okerrezko sei gauza txarrenetarikoak:

-Jainkoak Ludi oneri bereztuta ipini eutsosan lege guztitik kanpo ibiliz, beti norkerizko lapurketan eta borrokan etorri garela.

-Gaiak orekatuta daukazan legeak, eta gure gaitutako arimak nortasunduta daukazan eskubideak, edestian zear beti, zirriborrotuta ekarte.

-Dirua, indarra ta bizitzeko bear doguzan treneri guztiak, esku bakarretan egotea.

-Aberri lez, gudu indarraren keiñu gogorraz, eta beste aberritar batzuekin nastuta atxilotu lez, guztiz urduri egotea.

-Maltzurrezko aize beltz barru orren indarretik urten ezinik, nor beren baitan bizi eziña.

-Eta Munduaren orokorrezko gizarteetan, "bakez bizi eziña".

Frantzian egin zan Iraultza.

Frantziko iraultza egin arte ibili ziran odol-jarioz, euren aberrikerizko batzangotasuna lortu ezinean, eta beste aukerarik ez ebelako euki, guda bidez antolatzeke asi ziran.

1.808ko urtean saiatu ziran espaini edo erdiugarte onetan, gudalozte bidez sartzen, katoliko lege nagusi, edo norkeriaren konstituzioz menperatzeko, lege barri erreik.

1.823ko urterarte ez ebena lortu, arik eta VIIIn Fernandori orokortasunezko agintaritzat-

tik baztatu eta menperatuz, guda nagusi erreik, espainiko iraspenna edo konstituziorako arautu ziran legezko aginduak, keiñalari edo zemaika, izenpetuazo arte.

Emen eta menpetasunezko lege erreikaz laterritu zan Europa osoa XIXko gizaldi erreitan, eta Erromako Batikanoa aolkulari nagusi lez, Europa ta Munduari Laterri erreik egizkoak ziralara erakusteko, Batikanoa bera be laterritu zan.

1.929ko urtean laterritu zan Batikanoko lur txiki ori, eta gaiñera, Askatasunaren Demokrazizko etsai aundienaren eskutik, MUSSOLINI-ren eskutik egin ebalako, eta orrek niri, zalantza askotan sartzen naute, biak menperatzaileak izanda, ez ziran adoz egongo ?.

Ortik aurrera gaur arte ibili dira gudaloztearen keiñuakaz.

Gaur zorionez esan leike, arrazoizko bidetik egin leiken bidera aldatu dabezala, asmatuzko menpekotasun erreik, nik zalantza aundiak euki arren.

Ze aukera da legezkoa ?.

Jainkoaren aginduzko legean dabizen berezko errigizartearen Aberriak, ikusten dogun lez, "***Laterriak, menperatzailearenak diralako***".

Eta Euskalerrriarena batez be, bera izan dalako, Jaungoikuaren legezko bidean ibili dana beti, bere Askatasunaren Demokrazizko Euskal-Aberri-Zain.

Espainolaren Laterria alderantziz, leku guztietatik begituta be, sekula ez da izango Aberria, ez daukalako Aitortzaren ondorengotasunik.

Bere jaiotzatik, beti izan dalako, batzuen norkeriz katolikotasunean batzangotuta aberritzeko, kolonitzailetasunezko menperatzaile bat.

Amaitu ezinezko esker aundiak emon bear dautzaguz, euki doguzan Apaiz-Lekaide Abertzaleai, eurak euki dabezelako zati aundienean beintzat, bear izan doguzen jakiturizko tresneriak, gure erri maite au, oraindiño irikiten daukagun **DEMOKRAZIZKO ASKATASUNEAN EZARTZEKO.**

Baita ekintza orregaz: **JAUNGOIKUAK BEREZTU EUSKUAZAN LEGEZKO ZENTZUETRA BIDERATZEN GAITUELAKO.**

Kristobal Kolon, Nafarroako IVn Karlos erregearen Semea izan ote zan? (XIX)

Lenengo itsasaldiaren edestitik datorrena.

1.493an Urtarrillaren 13an urkolko zabal bat aurkitu eben, gero “Geziaren Ur-kolkoa⁽¹⁾” deituko zana, eta egon ziran lekuan lar agirian egon ziralako, Kolonek, beste gera-leku bat aurkitu bear ebela esan eutson Pinzoneri, berak illa onen 17rako itxaroten eban Illetargi ta Eguzkiaren alkartea ikusita, ia Jupiter ta Merkurio alkarbiltzeak zelan geratzen ziran jakiteko, elkarte orreik aurkakoak izanda, aize indartsuak eragiten ebezalako, ta bere ugarte-erdi onetara edo peninsulako itzulkeran, zelango aizeak eukiko ebazan jakingura ebalako.

Eta beste babes-toki obiagoa birlatzen arduratu ziran, bertoko giza-kiak oso basati ausartak eta trebeak izan ziralako, aurrekoak billurretan sartzeko eukezan gorputz guztiko margoak, zurezko ezpata zabalak, eta gezi-uztai andi ta gezi meekin⁽²⁾ edozein billurtu leukielako.

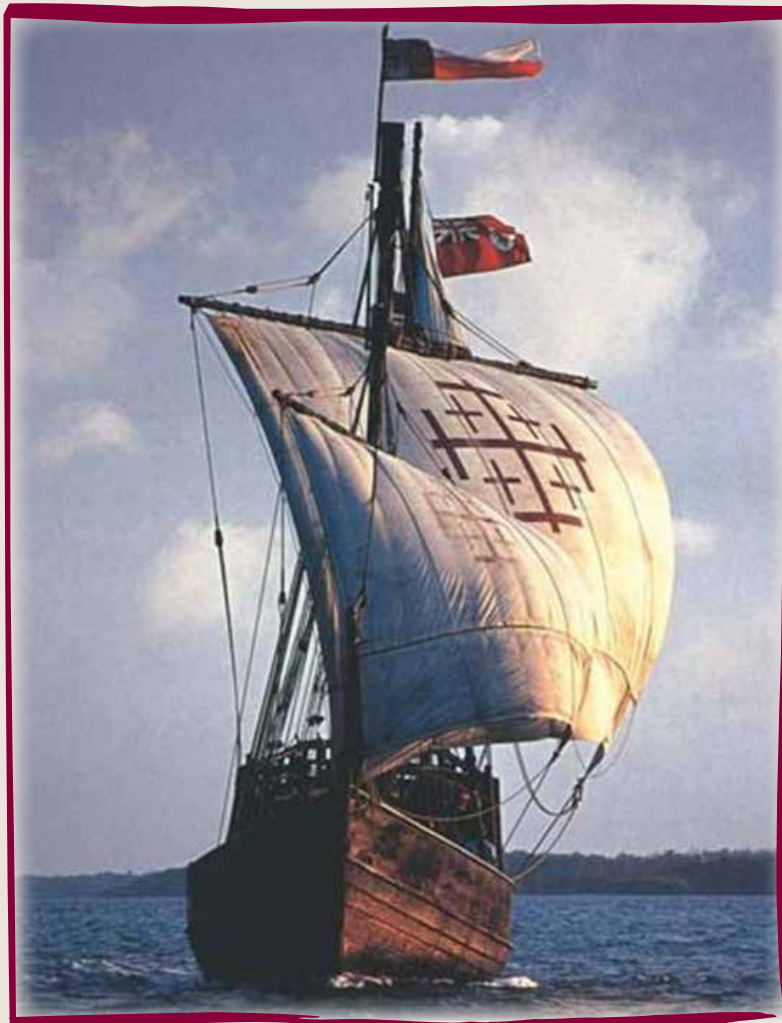
Indio oneik itsasontzi ta mariñelak ikusi ondoren, laguntzaille ta adikor lez aurkeztu ziran, baiña une baten 8 mariñel eurekin artu-e-monak egiten ibili ziranean eta in-

dio orreik mariñelak menperatuko zituzelakoan erasotzen asi ziranean, mariñelak erooten ebezan zorrotz aundiko ezpatak atara ta euren aurka azi ziranean, baten batzuk zauritu ondoren, burdiñezko ezpata orreri bildur, iges egin eben andik, eta areik izan ziran Ameriketako agerketan, bota ziran leen odol-tantak.

1.943an Urtarrillaren 16an, urrengo egunean, bakez eta atsegiñezko sari askokin erregea aurkeztu jakien, eta Kolon bere gauzakaz oparitu ta gero, iru gizon eskatu eutsozan euren aurrendari izateko urre-gorria aurkitu arte, baiña ikusita mariñelak zelango gogoak euki ebazan etxeratxeko, aurrera egin eban.

(1) Gezi = dardo, flecha. Ur-Kolkoa = golfo. “Ur-kolkoaren Gezia” = “La flecha del golfo”. (2) Gezi-uztai = arma arrojadiza.

Itzultzeko bidea oso ekaiztsua izan zan eta bildur zirako, Kolonek mariñelak batuta, txitxirio edo ilar-nabarrekin zozkatu eban⁽¹⁾, Guadalupe Ama Birjiñarengana nor joan bost liberako argizai lodi bategaz eskerrak emoten.

Zozketa barri bat egin eben Aita Santuaren Ankonako lurraldeetan dauan Loretoko Santa Maria Ama Birjiñarengana joateko, eta Bilatar Pedrori egokitu jakon, Kolonek esanda, bear eben diru guztia berak emongo utsela.

Kolonek ekaiztsutasuna ez zalako bakezten billurrez beterik, beste zozketa bat be egin eban, Mogerreko Santa Klararen eleizara gaba oso baten otoizketak egiteko, eta Koloneri egokitu jakon lez, arkonda zuriekaz danak joatea erabagi eben.

Astuna izan bazan etorkerako bidaia, geiago gaiztotu eban “Niña” itsasontziak, itsasoak eroan eutsezalako eukezan janari eta lasta⁽²⁾ guztiak.

1.493an Otsaillaren 18an, Azoreseko ugarte batera eldu ziran eta arri-lasta, janari-edariak itsasontzietara igon eta gero, osterata atonduten asi ziran peninsulara itzultzeko.

1.493an Otsaillaren 19an Kolonek, ango baseliza batera bialdu ebazan mariñel erdiak Ama Birjiñari egin eutsoen eskeiñ-itza beteteko, eta Berengana arkondarra utzik eta ortozik joan ziranean otoi egiten egon zirala, Kastañedatar kapitaiñaren agindutara egon ziran zalduneko portuges gudari batzuk, atxilotu ebazan.

Kolon otoiz egitera bialdu ebazan batelekoari itxaroten egoala, susmo txarra barruntatu eban ainbeste denbora zalako joan zirela ta ez zirako agertzen, eta ugartearen bestaldera joateko asi zanean, batel bat ikusi eban portugezakin etorten zala, eta alkarrizketa gogor baten ostean, Kolon itxasoratu zan.

1.493ko Otsaillaren 20an, Kolonek ikusita beste ekaizte gogor bat etorten zala, itsas zabalera urten eban eta egun 2 geroago Santa Mariaren kaian lurreratu ziran.

Kai onetan egon zirala, ontziska txiki bat aurreratu jakien “Niña” itsasontzira, bertan abade bi, barattari edo agiri-idazle bat ta bost mariñel ekarten ebalta, eta onekin be alkarrizketa gogorra eukinda, Kolonek bere izatezko agiri ta Gaztelako erregearen aldetik eroaten ebazan aginduak erakutsi ta gero, dana amaitu zan bakez, portugesak lengo egunean atxilotu ebezan mariñel guztiak askatuta.

1.493an Otsaillaren 24ko domekan aizeketaren ekaitz gogorra zala ta, itsasontzia lastakin, ura ta egurragaz ornitu ezinik osterata itsasoratu egin ziran, 27ko egunean aizeak euren bidetik atarata.

1.493an Epaillaren 3an dana korapillatu zan osterata, denboraldia zakartu egin zalako ezin besterarte,

(1) Txitxirio edo ilar-nabarrekin zozkatu = hacer una rifa con garbanzos. (2) Lasta = lastre, arri-lasta = lastre de piedras.

eta Kolonek ostera beren mutillak batuta beste zozketaldi bat egin eban, Ama Birjiñari ostera euren taldetik baten batzuk erromes joan zitezen, edo Uelbako urian egon zan Zingolako Santa Mariaren eleizara erromes bat bialtzeko.

Eta 1.493ko Epaillaren astelene-ko 4an Kolonek, Portugalaren aitzaz-ko Zintra Tajoren ibai ondoko inguru ezagututa bertora joan zan babes billa, eta babestu ondoren Kaskaiko Urira joan zan, erritar guztiak berari begira egon zirala, aren ekaitz zatarraren erasotik, iñork ez ebalako uler-tzen zelan urten eben bizirik, eta Portugaleko erregeari baimenaren mezua bialduta gero, Lisboako itsas-portuan sartu ziran.

1.493an Epaillaren 8an Kolonek, Portugaleko erregearen esku-titz bat artu eban berari ikustera joan egian, eta 9 an joan zan Portugaleko erregearengana.

1.493an Epaillaren 13an Kolonek Lisboatik urten eban eta 15eko arratsaldean Palos´eko portuan egon zan, Alonso ta Pinzontar Martin be egun orretan elduta, bera oso gaixorik egoala.

1.493ko Epaillaren 15ean Rabidako lekaretxean emon ziran Meza Santu ospatsu orreik, bertan, Kolon, Alonso ta Pinzontar Martin, Yanez ta Pinzontar Bizente, eurakaz joan ziran mariñel, ekarri zituzen indioak, urre gorri, bitxiak, eta Indian argiratu ebazan lurra-rengaitik Ama Birjiñari ezkerrek emonda eskeintzeko.

1.493ko Epaillaren 20an il zan Alonso ta Pinzontar Martin, eta Rabidako lekaretxean illobiratu eben.

1.493an Epaillaren 30ean errege katolikuak Bartzelonatik mezu bat bialdu eutsoen Koloneri zorionduz, Don, Itsaso Zabalaren Amiral, Ugarte aien Jaurleri ta Errege Ordezko izen aundiakin omenduteko euren loba, eta etorriko ziran denboretan Koloneri aleginduten, bidai barriak antolatu egizan.

1.493ko Epaillaren 31n Kolon, Sebillako Urrian sartu zan, 10 indiar, urre-gorria ta papagai txori batzuk beragaz eroaten ebazala.

Kolon onen ostean, Bartzelonarantza joan zan, errege katolikuari erakusten andik ekarri ebazan gauzak, eta bidaiaren gora berak adierazpenduteko.

I Isabel erregiña baiña, oso arduratuta egon zan bere Fernando senarragaitik, oraindiño 1.492ko Abenduaren 7an, Fernando erregeak euki eban gaiztokeritik⁽¹⁾ il edo biziko zorian egon zalako.

A ta guzti, errege katolikuak gorteko ospe aundienean artu eban, gitxiri egiten eutsoen neurrian, alde batetik, erregeak zutunik kokatuta Kolonen eginkaritza goraltzeko neurrian artu eutsoelako, eta bigarren, erregeen eskuari mosua emonda gero, oinpeko edo oiñ-alki baten gainean kokatu ebanean.

1.493ko Jorraillaren 5ean, Portugaleko erregeak, gaztelaniako erregeakaz itun bidez lur barrien agerketaren gora beran egin ebezan banaketatik, Kolonen agerketa orreik, eurak egin eben elkargo edo itzarmenaren aurka-koak ziralakoan artu eben, eta ordezkaritza talde bat bialdu eben Gaztelako gortera.

1.493ko Jorraillaren 22an erregeak Bartzelonatik eta Portugaleko erregearen ordezkaritza eurengana eldu barik egon zirala, eskutitz bat bialdu eutsoen Portugaleko II In Juaneri, Kolonen indiaseko agerketaren barriak emoten, eta beragaz, bere menpekoak oartu egiezen, Indiaseko lurraldeak Gaztelako erregetzarenak zirala, eta ara ez eballa zetan iñor bialdu edo ta juan, eskubidez egin bear zan guztia ondo eginda egon zala ta.

Alkazobas´eko ongundearen zortzigarren atalean agertzen da guzti au, mundu onetan egingo ebezan agerketak, euren artean bananduta euki ebazalako, eta 1.481eko “Aeterni Regis”eko bulagaitik berriz baieztuta, mundu erdi onen Kanariaseko lerrotik berantza Portugalena eta Iparralde guztia gaztelarrarena izan zedin erabagita euki ebelako.

(1) Gaiztakeria = maldad, atentado criminal.

Eta guzti au ziurtzeko, begitu zer esaten dauan 371 urte geroago IXn Pio Aita Santuak 1.863an Jorraillaren 24an Kolonen gora beran:

“Cristobal Colón, inflamado por su celo hacia la Fé Católica, resolvió al emprender la más audaz de las navegaciones, descubrir un Nuevo Mundo, no para añadir nuevos territorios a la soberanía de España, sino con el fin de colocar nuevas tierras en el seno del reinado de Cristo, es decir de la Iglesia”.

Jakin leike..., zelango jaungoiko ta erlijio ote dan itsutasunezko ulermen au ?.

Dan guzti au ote da, espainiarren *“El Destino en lo Universal del facineroso Nacional-Katolicismo?”*.

Jesus´ek bere aolkularitzan, sekula ez ebela-ko agindu olakorik, eta Jainkoaren berezko lege gaiñetik gitxiago, iñoz ez ebalako irakatsi eta gitxiago alango alderdikeririk eraiki gura, bere izenean sekula ez ebalako gura iñoren menpekotasunik.

Emen argi ikusten da, mundu au katolikotasuren batzagoitzeko asmo ori, oso gogorra izan zala.

1.493ko Jorraillaren 29an Bartzelonako Posatar Pedroren irarkintzan irarrita, Kolonek Santanjeleri idatzi eutson eskutitzaren irarpen bakarra, “New York Publik Library”ko gorde lekuan aurkitzen da.

1.493an Loraillaren 3an VIn Alejandro Aita Santuak “Inter coetera”ko “Bulda” argitaratu eban, Kolonek aurkitu eta aurkituko ebazan lurrrak gaztelarentzat zirala, Afrikakoak len Portugaleri emon eutsezan lez.

1.493an Loraillaren 4an Aita Santuak “Inter coetera”ko beste bulda bat argitaratu eban, andik aurrera munduan aurkituko ziran lurrrak, Portugal eta Gaztelaren artean erdibananduta izango zirala, ipar-burutik, ego-bururainoko erdi-aldeetik⁽¹⁾ bitan bananduta, ori-urdiñeko lurmutur ta Azoreseko Mendebaletik eun leko´ra inguru, margoztu eben marra zuzenezkoa edo okerra izan bazan be, erabagi barik.

(1) Erdi aldetik edo Eguerdì-lerrotik = linea meridiana.

Gero Tordesillaseko alkartean, munduaren eguerdiko lerro edo marra ori bientzat bananduta erabagi zan.

Bulda bi oneik, Sebillan dauan “Indiaseko agirien gorde lekuan” dagoz.

Kontuan euki bear da, VI In Alejandro Aita Santu au, Balentziako lurraldearen Jatibako errian jaio zala, eta Aragoiko Fernando erregearen lurraldeak zirala denbora aietan.

VI In Alejandro edo Borjitar Rodrigo au, III In Kalixto Aita Santuaren loba izan zan, eta orrek adierazten dau, zelan 1.492ko urtean Alejandro au egin eben Aita Santu, 61 urte bakarrik eukazanean.

Eta albiste au Frantziko gortera eldu zanean, VIII In Karlosek, bere serbitsura egon zan Kolontar Bartolome, Kolontar Kristobalen anaiari deitu eutsen albiste barri ori emoteko.

Kolontar Bartolome au, ama bardiña euki arren, ez zan izan bere anai Kristobalen antzera zaldizko gizona, Kristobal izan zalako bakarrik IV In Karlosen semea.

1.493an Loraillaren 14an inguruko egunetan asten dira Kolonen alde eta aurkako eritziak, eta batez be Bartzelonatik Martyr´tar Pedro´k, Borromeori idazten dautson eskutitz bidez: *“algunos días después un tal Cristobal Colón retornó a las Antípodas Occidentales; es un LIGUR⁽¹⁾ que, enviado por mis Reyes, con solo tres barcos penetró en*

aquella provincia reputada por fabulosa, volviendo con pruebas palpables, muchas cosas preciosas y en particular oro que aquellas regiones engendran de suyo”.

Ligur, Italiako Ipar-Ekialdean dagon errialde bat da, Jenobako kolkuaren itsas-bazterretik doana RIBIERAko izenekin, eta Kolon Mallorkaren Felanitx errikoa zan lez, emen asten dira edestian Kolonengaitik esan diran astokeriak, nai bera beren ospean beratzeko, eta bai beren nortasunezko ondorengotasuna zirriborrotuteko.

Atutxa´tar Paul

Zornotza´n 2.015´eko urtean Epaila´ren 21´ean

(1) *Ligur, ligurino = perteneciente al país italiano de Liguria en Génova, dando este Pedro Martín, una de las primeras informaciones equivocadas, respecto ala procedencia de Cristobal Colon.*

Euskaldun barrientzat ikasten

Zazpi utsak

Sudoku

	6			9	4		7	
4								
				3	2		1	4
1		5		6		9		
			3		5			
		6		4		2		8
9	7		1	8				
								3
	5		7	2			6	

9	9	1	3	2	7	4	5	8
8	1	2	4	5	9	7	8	3
6	7	3	1	8	6	4	2	5
9	7	3	1	8	6	4	2	5
7	3	6	9	4	1	2	5	8
2	8	9	3	7	5	6	4	1
1	4	5	2	6	8	9	3	7
5	9	7	6	3	2	8	1	4
4	2	8	5	1	7	3	9	6
3	6	1	8	9	4	5	7	2

ARPIDETZAKO TXARTELA

ZER aldizkaria artu gura dot eta bialdu egidazue zuzenbide onetara:

..... tar .....

..... kalean (auzoan..... zenbakian

..... errian, ...errialdean (probintzian)

Arpidetza ordaintzeko (ogeitamabost euro) kontu onetan:

Euskerazaleak, Bilbao bizkaia kutxa : ES28 2095 0000 74 2000089615 zenbakidun diru-kontura.

ZABALDU DAGIZUN **"ZER"**. Arpidedun bakoitxak billatu begi beste bat!

ARTILLERO

Artillero dale fuego
ezkontzen zaigula pastelero.
Eta zeñekin? eta norekin?
Orpo ziñikaren alabakin.

Orpo zikin, gona luze
atzeko-aldeko erregidore.
Jotzen zioten tarrapatatan,
zergatik nexkatxa zatarra zan.

Orpo zikin, gona luze
kaleko loiaren erregidore.
Deitzen dioten zarran zan zan,
zergatik neskatxa zatarra zan.